

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора психологічних наук, доцента Саврасова Миколи Володимировича, професора кафедри загальної психології Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» на дисертацію Липки Арсена Олеговича «Психологічна динаміка розвитку професійної відповідальності майбутніх психологів», поданої до захисту в разову спеціалізовану вчену раду ДФ 58.082.050 Західноукраїнського національного університету на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія

Актуальність теми дисертації. Кваліфікаційна робота Липки Арсена Олеговича – вагома проблемна тема сучасної науки і культури, адже являє собою ефективний засіб у процесах соціального регулювання різних відносин, зв'язків, ставлень, оскільки охоплює усі прошарки суспільного організму – як людину, так і соціум. Професійна відповідальність тісно пов'язана із ціннісними орієнтирами, світоглядними виборами кожного члена суспільства, є доволі складним утворенням, котре містить низку вартісних компонентів і постає у формі моральної, регулятивної чи етичної зобов'язальності та необхідності, вона поєднує всі форми свідомості, діяльності і самосвідомості особистості психолога, посідає важливе місце в його соціальних стосунках із клієнтами. До того ж, розвиток професійної відповідальності психолога – це завжди складноінтегрований процес, що спричинений як впливами суспільно-економічних, соціально-психологічних, педагогічних та інших умов життя, психодуховної атмосфери найближчого довкілля та цілеспрямованого виховання, так і здатністю конкретної особи до саморегуляції, активності і самоактивності, задіяння совісті до процесу прийняття й утілення відповідальних учинків. Дисертаційне дослідження охоплює проблематику розвитку професійної відповідальності психолога, обґрунтовує специфіку його фахової діяльності, що дає змогу стверджувати про якісний та вагомий рівень наукової новизни та теоретичну значущість даної роботи.

Новизна дослідження та одержаних результатів. У дисертації Арсена Олеговича Липки конкретизовано та висвітлено професійну відповідальність психолога у взаємозалежній динаміці таких компонентів: ментально-когнітивного, емоційно-мотиваційного, конативно-вольового, морально-духовного. Дисертантом вперше запропоноване доповнення поняття «когнітивний», терміном «ментальний», що дало змогу започаткувати «ментально-когнітивний» компонент та наповнити його психологічним змістом. У даній кваліфікаційній роботі вперше проведено поняттєво-категорійне погрупування чотирьох компонентів професійної відповідальності психолога. Окрім того, уперше досліджено динаміку розвитку чотирьох компонентів професійної відповідальності майбутніх психологів контрольних та експериментальних груп на бакалаврському і магістерському рівнях підготовки у єдності із психологічними факторами відповідальної ефективності, що дало змогу отримати психологічні профілі профвідповідальності психологів, стандартизувати шкали опитувальника покомпонентної структури вказаної відповідальності, створити класифікацію показників для кожного з компонентів і для визначення загального рівня розвитку цієї інтегральної риси-властивості особистості. Вказані автором формулювання новизни відповідають поставленим завданням й сформульованим висновком. Прикладна значущість роботи полягає в обґрунтуванні способів упровадження отриманих наукових знань у практику вдосконалення професійної відповідальності майбутніх психологів та апробації й адаптації опитувальника покомпонентної психологічної структури профвідповідальності, що збагачує наявний інструментарій діагностування та прогнозування профпридатності практикуючих психологів.

Дисертаційна праця Арсена Липки виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету на теми: «Психодидактичні технології освітніх взаємодій та їх розвивальний потенціал» (номер державної реєстрації 0119U101004), «Психосоціальне деталювання суспільних та особистісних

подій як технологія мислевчинання» (номер державної реєстрації 0123U104568).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків, пропозицій. Висновки та узагальнення, що подані у кваліфікаційній роботі характеризуються якісним рівнем наукового витлумачення. Доцільність і коректність застосування методологічних засобів (принципів і підходів) достатнього обширу українських і зарубіжних джерел підтверджує достовірність і надійність обстоюваних положень і висвітлених фактів. Логічна наступність викладу нового психологічного змісту дослідження та значеннево-сміслове узгодження його концептів і визначень, а також ємні узагальнення у висновках до розділів й у загальних висновках вказують на цілісність і завершеність роботи, її міждисциплінарний статус. До того ж подані у дисертації висновки та рекомендації мають переконливий ступінь ясності та аргументованості стосовно осягнення сутності прийнятого предмета пізнання.

Загальна характеристика роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків до кожного із них, загальних висновків, списку використаних літературних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації – 232 сторінки, з них основний зміст складає 193 сторінки. Робота містить 12 таблиць та 8 рисунків. Список використаних літературних джерел охоплює 156 найменувань, з них 23 іноземною (англійською) мовою. Обсяг додатків становить 25 сторінок.

У вступі дисертантом обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми, компетентно сформульовану мету, що конкретизується у завданнях, визначено об'єкт та предмет, виокремлено систему використаних у роботі пошукових методів, розкрито наукову новизну та практичну значущість результатів дослідження.

У першому розділі кваліфікаційної роботи різноаспектно вивчено із теологічних, філософських, історико-психологічних позицій теоретичні та методологічні аспекти відповідальності людини у науковому пізнанні.

У другому розділі розкрито методологію емпіричного вивчення психологічної будови професійної відповідальності психологів у взаємодоповненні ментально-когнітивного, емоційно-мотиваційного, поведінково-вольового та морально-духовного компонентів, що утворюють неподільну феноменальну єдність.

У третьому розділі автор презентує експериментальні дані щодо об'єктивності, доцільності теоретичної моделі професійної зобов'язальності майбутніх психологів та формулює практичні рекомендації стосовно оптимізації та активізації їхньої фахової (компетентнісної) відповідальності.

Усі концептуальні засновки і теоретичні узагальнення, психологічні висновки та практичні рекомендації дисертаційної роботи повною мірою обґрунтовані, відповідають її меті, об'єкту і предмету та достатні за обсягом і ступенем репрезентативності експериментального матеріалу.

Відтак сформульована мета – «теоретичне обґрунтування та емпіричне підтвердження психологічної динаміки взаємозалежного покомпонентного розвитку відповідальності психолога у процесі його професійного становлення» – досягнута, завдання вирішені.

Концептуальні положення та висновки дисертації оприєвнені в 4 наукових працях, що надруковані у психологічних фахових виданнях України. Публікації здобувача презентують основні наукові положення кваліфікаційної роботи. Порушень академічної доброчесності у публікаціях автора та дисертації не виявлено.

Утім високо оцінюючи дисертацію, наукове і практичне значення отриманих результатів А.О. Липки, відзначимо такі коментарі та побажання дискусійного характеру:

1. У вашому дослідженні цікавою є концепція відповідального вчинення особистості. Продеталізуйте перехід від чотирикомпонентної структури особистісної відповідальності психолога до його відповідального вчинення.

2. Цікаво б було почути аргументовану відповідь щодо особливостей взаємозв'язку екстернального та інтернального локусів контролю із професійною відповідальністю.

3. Поведінка особи в окремих життєвих ситуаціях, як відомо, не завжди супроводжується вольовою регуляцією. Тому аргументуйте доцільність активного використання у Вашому психологічному дослідженні поняття «поведінково-вольовий компонент відповідальності».

4. Робота виграла б, якби в покомпонентній структурі професійної відповідальності психолога, крім ментально-когнітивного, емоційно-мотиваційного, поведінково-вольового та морально-духовного компонентів, долучити емпатійно-рефлексивний.

Висловлені побажання та коментарі дискусійного характеру жодним чином не знижують наукової цінності цього актуального, самостійного дослідження та викладених у ньому наукових результатів.

Завершеність дисертації в цілому та її відповідність встановленим вимогам. Дисертаційна робота Арсена Олеговича Липки на тему: «Психологічна динаміка розвитку професійної відповідальності майбутніх психологів» має комплексний, завершений характер, відповідає спеціальності 053 Психологія, є самостійним, цілісним, новаторським, логічно обгрунтованим і психологічно змістовним науковим дослідженням, що виконане в кращих традиціях української інтелектуальної мислєдїяльності.

Загальний висновок. Кваліфікаційна робота Арсена Олеговича Липки «Психологічна динаміка розвитку професійної відповідальності майбутніх психологів» є автономно виконаним і завершеним рукописним науковим дослідженням, у якому застосовано систему адекватних меті та предмету методів і засобів психологічного пошуку. Структура, зміст і поняттєво-категорійний профіль дослідження переконливо засвідчують його наукову новизну, теоретичну грамотність і практичну значущість. Окрім того, робота характеризується цілісністю логіко-змістової композиції, а її різнобічні епістемологічні результати вказують на істотний особистий внесок автора у

психологічну науку і практику. Обсяг дисертації, її структура і оформлення відповідають вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 року, а її автор – Липка Арсен Олегович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії, з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія.

Офіційний опонент:

професор кафедри загальної психології Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет», доктор психологічних наук, доцент

Микола САВРАСОВ

Підпис доктора психологічних наук, доцента, професора кафедри загальної психології Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» Саврасова М.В. засвідчую.

начальник ВК ДВНЗ «ДДПУ» доц. Сілін Є.С.